

Петро ОПАНАЦУК

ПУБЛІЦИСТИЧНА СПАДЩИНА І.Я. ФРАНКА НА СТОРІНКАХ ПЕРШОЇ ЩОДЕННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЗЕТИ "РАДА" (1906 – 1914 РР.)

У статті подається огляд публікацій І.Франка на сторінках першої щоденної української газети "Рада", висвітлюються основні напрямки співпраці письменника з редакційним колективом газети.

Революційні події 1905-1907 рр. в Російській імперії сприяли пожвавленню українського національного руху. На тлі цих подій почали зароджуватись перші україномовні періодичні видання, які головною метою своєї діяльності ставили пропагування ідеї національно-культурного відродження українського народу. Одним із таких видань була щоденна українська газета "Рада", яка побачила світ у вересні 1906 р.

Редакційний колектив газети співпрацював із багатьма відомими вітчизняними й зарубіжними діячами культури й науки, серед яких був і І.Я. Франко. Його співпраця з періодичними виданнями Наддніпрянської України сприяла зміцненню культурних зв'язків між українцями, які були розділені державними кордонами Російської та Австро-Угорської імперій. Відтак, дослідження публіцистичної спадщини І.Франка на сторінках газети "Рада", висвітлення основних напрямків його співпраці з цим виданням і аналіз наслідків такого співробітництва й визначають актуальність обраної теми.

Статті І.Франка, опубліковані на сторінках "Ради", були присвячені переважно критичному огляду українських друкованих видань, які почали виходити в Україні після 1905 р., а також аналізу окремих українознавчих публікацій як у вітчизняних, так і в зарубіжних виданнях.

У серії статей під назвою "Українська література в 1906 році", яка була опублікована на сторінках "Ради" на початку 1907 року, І.Франко відзначав, що 1906 рік став першим роком вільного й повного життя українського слова та зростання політичних свобод. Щоправда, тут же зверталася увага на те, що початки національного життя в Україні були все ще дуже скромними й частковими, мали переважно місцевий характер. На українській території, яка була під владою Російської імперії, за словами І.Франка, не було ще тієї широкої партійної діяльності, порозуміння між собою місцевих культурних центрів і великих всенародних зібрань із приводу вирішення найважливіших питань національного життя, які були поширеними в Галичині.

Єдиною найбільш систематичною роботою, яка проводилася на території України, за словами І.Франка, було заснування просвітніх товариств. Одним із першочергових заходів, які, на його думку, слід було провести найближчим часом у цьому напрямку, була організація з'їзду представників усіх місцевих українських просвітніх товариств для обміну досвідом і вироблення спільних планів подальшої роботи. Він висловив сподівання, що за умови високого рівня

організації роботи української інтелігенції така праця зможе призвести до значних успіхів на полі національної просвіти¹.

Стаття "Огляд української преси за 1906 рік" була присвячена критичному огляду українських друкованих видань, які почали виходити на території Російської імперії після 1905 року. У ній І.Франко торкнувся діяльності таких вітчизняних видань, як "Рідний Край", "Громадська Думка", "Вільна Україна" та "Нова Громада".

Ведучи мову про публіцистичну та літературно-наукову працю, яка проводилася на території російської частини України, І.Франко відзначав, що вона мала переважно популярний характер. Насамперед це стосувалося періодичної преси. Загалом же, на його думку, важливість популярної літератури в українському суспільстві було переоцінено.

Помилкою автор статті вважав також надання популярного характеру українській щоденній газеті "Громадська Думка", наступницею якої й стала газета "Рада". У статті відзначалося, що цей крок призвів до того, що українська інтелігенція була позбавлена власного органу, своєї прилюдної трибуни, якою могла стати "Громадська Думка". Таким чином, лишилися не обговореними багато важливі питання українського національного життя. Критикувалося й те, що, дбаючи переважно про інформування своїх читачів, "Громадська Думка" "стала немов блідю копією російської газети середньої руки". Зверталася увага на відсутність у ній власне українського духу².

У цій статті І.Франко висловив думку про необхідність такого друкованого органу для української інтелігенції, який зміг би виразити всю своєрідність і окремішність українських народних потреб та інтересів. Найголовнішим завданням української преси й літератури, таким чином, він називав наближення інтелігенції до праці на українському національному ґрунті³.

З періодичних видань, які побачили світ після 1905 р., за словами автора статті, честь української преси зберіг лише один щотижневий полтавський журнал "Рідний Край". Це, на його думку, стало найкращим доказом того, що лише серйозна праця колективу національно свідомих і талановитих людей зможе стати запорукою повноцінного розвитку газети⁴.

Критикуючи деякі позиції українських соціал-демократів із УСДРП та її органу – журналу "Вільна Україна", які звинувачували у всіх бідах західну цивілізацію, її науку та інші здобутки, І.Франко закликав представників соціалістичних партій не забувати, що саме завдяки ненависному їм капіталізму стало можливим існування новочасної науки, літератури, поширення серед народних мас просвіти і багатьох інших досягнень культури. Зверталася увага на те, що капіталізм – "це не яка-небудь примха кількох тисяч людей, а також історично неминуча і органічна поява, якою хоче бути колись соціалізм"⁵.

¹ Франко І. Українська література в 1906 р. // Рада. – 1907. – 11 січ.

² Там само.

³ Кизченко В. Первая российская революция и культурный процесс на Украине. – К., 1984. – С. 85.

⁴ Франко І. Українська література в 1906 р. // Рада. – 1907. – 11 січ..

⁵ Франко І. Огляд української літератури у 1906 р. // Рада. – 1907. – 16 січ.

Більшість із надрукованих у "Вільній Україні" матеріалів, як зазначав І.Франко, на жаль, були зовсім недоступними й незрозумілими для пересічного жителя України. Це підштовхнуло його до висновку, що до видання цього журналу українські соціал-демократи приступили невідготовленими. Видавців "Вільної України" Франко закликав бути насамперед українцями, а вже потім соціал-демократами й перетворити цей орган із партійного на загальнонаціональний⁶.

Ще одним місячником, який потрапив у поле зору І.Франка в "Огляді української літератури за 1906 рік", став український журнал "Нова Громада", який почав видаватись у Києві в 1906 році. За його словами, нове видання відзначилось слабкою белетристикою, що стало ознакою застою в українській літературній творчості. Що ж стосується публіцистично-наукової частини журналу, то для неї, на думку І.Франка, був характерним випадковий добір статей з перевагою різноманітних хронік, який був притаманний більше щоденним газетам, ніж місячникам. Усе це, як відзначалося, і стало причиною того, що новий часопис не отримав серед населення широкій популярності⁷.

Видавець "Ради", Є.Чикаленко, у своєму щоденнику писав, що огляд преси дуже обурило С.Єфремова, який був одним із тих, котрі стояли біля витоків "Нової Громади" і згодом став постійним співробітником "Ради". Він ніяк не міг погодитися з думкою, що "Нова Громада" велась погано, через що не придбала симпатій читачів і припинила своє існування⁸.

У своїх статтях І.Франко виступав із критикою модерністських течій і декадансу в літературі. Письменник вважав головним завданням літератури постійне перебування в тісному зв'язку з суспільним розвитком.

У червні 1907 року на сторінках "Ради" було опубліковано ще одну статтю І.Я. Франка, яка мала назву "Три велетні в боротьбі за карлика". Ця стаття стала відгуком на погляди деяких закордонних письменників щодо українсько-польських відносин, які були висловлені ними на сторінках віденської газети "Die Zeit". Такі діячі, як Сенкевич, Бернзон і Падаревський прирівнюються автором до трьох велетнів, які на сторінках цієї газети розпочали між собою завзяту боротьбу, приводом до якої став карлик – український народ.

У статті критикується цикл романів із XVII століття Г.Сенкевича. І.Франко зауважує, що в романах Сенкевича лише поляки зображені як високоцивілізований, великодушний народ героїв. Усі ж інші сусідні народи представлені варварами⁹. У статті обґрунтовано доводиться, що український народ був не менш розвиненим і мав свою давню й самобутню культуру, яка ні в чому не поступалася культурам інших народів. Схожі закиди робить автор і щодо публікацій норвезького поета Бернзона, який надмірно звеличував у своїх статтях польську націю, зазначаючи, що така характеристика не має під собою виваженого історичного підґрунтя.

⁶ Франко І. Огляд української літератури у 1906 р. // Рада. – 1907. – 14 січ.

⁷ Франко І. Огляд української літератури у 1906 р. // Рада. – 1907. – 22 лют.

⁸ Чикаленко Є. Щоденник. – Т. 1 (1907 – 1917). – К.: Темпора, 2004. – С. 18.

⁹ Франко І. Три велетні в боротьбі за карлика // Рада. – 1907. – 26 черв.

Також І.Франко спростовує погляди Падаревського, який розглядав Східну Галичину як первісно польську територію, що згодом була завойована руськими князями. На основі найновішої історіографії та історичних фактів він доводить усю необґрунтованість такої точки зору¹⁰.

Таким чином, публікації І.Я. Франка, вміщені на сторінках газети "Рада", були спрямовані на захист і розвиток українського друкованого слова, на виявлення об'єктивних недоліків у діяльності вітчизняних періодичних видань та на пошук шляхів удосконалення їх роботи. Така співпраця, окрім усього іншого, сприяла зміцненню культурних і наукових зв'язків між українцями, розділеними державними кордонами Російської та Австро-Угорської імперій та захищала українські національні інтереси у площині міжнародної публіцистики.

Петро Опанашук. Публицистическое наследие И.Я. Франко на страницах первой ежедневной украинской газеты "Рада" (1906-1914)

В статье подается обзор публикаций И.Франка, напечатанных на страницах первой ежедневной украинской газеты "Рада", освещаются основные направления сотрудничества писателя с редакционным коллективом газеты.

Petro Opanashchuk. I.Franko's sociopolitical heritage on the pages of the first Ukrainian daily newspaper "Rada" (1906-1914)

The review of I.Franko's publications on the pages of the first Ukrainian daily newspaper "Rada" is given in the article. The main directions of writer and the newspaper editorial collective collaboration are highlighted.

¹⁰ Франко І. Три велетні в боротьбі за карлика // Рада. – 1907. – 23 черв.